

LEBRIS

We know
books

SILVIU CONSTANTINESCU

DICȚIONAR DE PARONIME UZUALE

Editura HERRA

A

ABÁC / ABÁCA / ABÁCĂ / s.n. 1. Dispozitiv de calculat cu ajutorul unor bile, așezate pe vergele orizontale și paralele. 2. Tabel grafic, diagramă care reprezintă relațiile între mai multe mărimi variabile. Servește la rezolvarea imediată (și precisă) a unor calcule [<fr. *abaque*, it. *abbaco*] // s.f. Căneapă de Manila. [<fr. sp. *abaca*] (cuv. filipinez) /// s.f. 1. (ARHIT.) Placă de piatră (pătrată) care constituie partea superioară a capitelului unei coloane și care susține antablamentul (zidul de susținere) sau partea inferioară a unei arcade. 2. (MAT.) Nomogramă pentru determinarea rapidă, fără calcule, a unei mărimi, în funcție de valorile cunoscute ale celorlalte mărimi care intră în relația considerată. [<fr. *abaque*, lat. *abacus*]

ABANDÓN / ABANDONÁRE / s.n. Renunțare definitivă, părăsire fără intenția de a reveni. □ (SPORT) Renunțare a unui concurent la continuarea probei în care este angajat. A. *familial* = părăsire a copiilor sau a familiei, [< fr. *abandon*] // s.f. Acțiunea de a abandonat și rezultatul ei; părăsire, renunțare. [< fr. *abandonner*]

ABATÉSĂ / ABATÍZĂ / s.f. (rar) Superioară (stareță) a unei mănăstiri catolice de călugărițe. [< lat. *abbatissa*, it. *abbatessa*] // sf. Obstacol făcut din copaci tăiați și așezați cu vârful spre inamic [< fr. *abattis*]

ABAȚIE / ABAZIE / s.f. (rar) Mănăstire catolică cu proprietăți și venituri condusă de un abate. □ Stăreție. [< lat. *abbatia*, it., *abbazia*] // s.f. (MED.) Tulburare a sistemului nervos, manifestată prin neputința de a merge normal. [< fr. *abasie*, cf. gr. *a* = fără + *basis* = mers]

ABDUCTÓR / ADUCTÓR / adj. (ANAT.) (Despre mușchi) Care îndepărtează un membru de axul median al corpului sau două organe unul de altul [< fr. *abducteur*, lat. *abductor*] // adj.

(ANAT.) (Despre mușchi) Care apropie un membru de planul de simetrie al corpului sau două organe unul de celălalt [*< fr. adducteur, lat. adductor*]

ABDÚCTIE / ADÚCTIE / s.f. (RAR) Mișcarea produsă de un mușchi abductor. [*< fr. abduction, lat. abductio, -onis*] // (TEHN.) 1. Aducere, transport. 2. Construcție hidrotehnică destinată transportării fluidelor de la punctul de captare până la punctul de folosire. 3. (ANAT.) Mișcare produsă de un mușchi aductor. [*< fr. adduction, lat. adductio, -onis*]

ABERÂNT / ABERATÍV / adj. Care se abate de la tipul normal sau corect, care constituie o aberație. [*< fr. aberrant, lat. aberrans, -tis*] // adj. (RAR) Care este departe de adevăr, care ține de aberație; care produce sau poate produce o aberație. [*< fr. aberratif*]

ABILITĂTE / AGILITĂTE s.f. (La sg.) Îndemânare, iscusință, dibăcie; (la pl.) Șmecherii. [*< fr. habilité, lat. habilitas, -atis*] // s.f. 1. Ușurință în mișcări; suplețe, sprinteneală, vioiciune. 2. Îndemânare. [*< fr. agilité, lat. agilitas, -atis*]

ABJUDECĂ / ADJUDECĂ / vb. I Tranz. A anula, a suspenda (un titlu, un drept etc.) printr-o hotărâre judecătorească. [*< lat. adjudicare*] // vb. I Tranz. A atribui (printr-o hotărâre judecătorească) un bun scos la licitație persoanei care oferă prețul cel mai mare. [*< lat. adjudicare*]

ABJUDECĂRE / ADJUDECĂRE / s.f. Acțiunea de a abjudeca și rezultatul ei [*< abjudeca*] // sf. Acțiunea de a adjudeca și rezultatul ei. [*< adjudeca*]

ABLACTĂRE / ABLACTĂȚIE / s.f. Înlocuire a laptelui matern prin alte alimente necesare sugarului. [*< lat. ablactare*] // s.f. 1. Trecerea dreptată și succesivă de la alimentația exclusiv lactată a sugarului la o alimentație diversificată. 2. Oprire a secreției lactate la femeile la care alăptarea este contraindicată sau inutilă. [*< fr. ablactation, germ. Ablaktation*]

ABLAȚIUNE / ABLUȚIUNE / s.f. 1. (GEOGR.) Transportare (prin acțiunea vânturilor, a apei sau a ghețarilor) a materialului rezultat în urma dezagregării solului sau a rocilor. 2. (MED.) Extirpare a unui organ, a unui membru al corpului omenesc sau a unui țesut patologic. 3. (TEHN.) Distrugere progre-

sivă și superficială a unui material prin descompunere, fuziune, eroziune, sublimare, vaporizare. □ **Scut de a.** = dispozitiv construit din materiale speciale care protejează navele cosmice împotriva ablațiunii. [*< fr. ablation, lat. ablatio, -onis*] // s.f. (REL.) Spălare rituală pe corp sau pe o parte a lui prescrisă de unele religii pentru purificare. [*< fr. ablution, lat. ablutio, -onis*]

ABNEGĂRE / ABNEGĂȚIE / s.f. Acțiunea de a tăgădui, de a nega, de a se lepăda de cineva sau de ceva. [*< lat. abnegare*] // s.f. Devotament extrem, renunțare, sacrificiu. [*< fr. abnegation, lat. abnegatio, -onis*]

ABORDĂJ / ABORDĂRE / s.n. 1. Ciocnire a două nave. 2. Manevră de atacare a unei corăbii prin alăturarea de bordul ei a navei adverse. [*< fr. abordage, it. abbordaggio*] // s.f. Acțiunea de a aborda și rezultatul ei (acostare la țărm; apropiere de altă navă spre a o ataca; tratarea unei probleme, începerea unei discuții. [*< aborda*]

ABRAZĂRE / ABRAZIUNE / s.f. Prelucrare a unei piese cu un abraziv. [*< fr. abrasion*] // sf. 1. Roadere a unui corp ca urmare a frecării lui de un alt corp abraziv sau mai dur, a acțiunii particulelor solide antrenate de curenții de gaze etc. 2. Proces de eroziune a țămurilor datorită valurilor marine sau lacustre. [*< fr. abrasion*]

ABRAZÍV / ABRAZÓR / s.n. Corp, material dur cu proprietatea de a roade prin frecare. [*< fr. abrasif*] // s.n. Unealtă alcătuită dintr-un material abraziv (natural sau artificial), folosită la prelucrarea prin așchiere, abrazare

ABREVIATÍV / ABREVIATÓR / adj. Care indică o prescurtare, care abreviază. [*< fr. abrégatif, cf. it. abreviativo*] // s.n. 1. Funcționar al cancelariei papale. 2. Persoană care prelucrează restrângând sau rezumând scrierile unui autor. [*< fr. abrégiateur, lat. abbreviator, -oris*]

ABROGĂRE / ABROGĂȚIE / Acțiunea de a abroga, de a suprima, de a anula. [*< abroga*] // s.f. (DR.) Faptul de a anula, de a suprima o lege, un act normativ. [*< fr. abrogation, lat. abrogatio, -onis*]

ABRUTIZĂNT / ABRUTIZĂT / adj. Care abrutizează [*< fr. abrutisant*] // adj. Care și-a pierdut însușirile morale, spe-

cific umane; insensibil, brutal [*< abrutiza*]

ABSENT / ABSINT / adj. s.m. 1. Care nu e de față, care lipsește. 2. (*Fig.*) Care nu este atent; distrat. [*< fr. absent, lat. absens, -ntis*] // s.n. Băutură alcoolică tare, de culoare verde, cu gust amar, preparată cu uleiuri eterice de plante aromatice. [*< fr. absinthe, lat. absinthium, gr. absinthion*]

ABSENTEISM / ABSINTISM / s.n. Absență (îndelungată) a deținătorului unei proprietăți funciare, pe care o exploatează printr-un intermediar. [*< fr. absentéisme*] // s.n. Intoxicație acută cu absint, caracterizată prin tulburări motorii și psihice. [*< fr. absinthisme*]

ABSOLUTIST / ABSOLUTÓRIU / adj. Care aparține, se referă sau se bazează pe concepția absolutismului. [*< fr. absolutiste*] // adj. Care absolvă, care iartă o vină, un delict, o greșeală. [*< fr. absolutoire, germ. Absolutorium, lat. absolutorius*]

ABSORBANT / ADSORBANT / s.n. Substanță care absoarbe lichide sau vapori sau care reține o parte din particulele sau din energia radiată de o sursă. [*< fr. absorbant*] // s.m. Corp pe suprafața căruia se fixează o substanță prin adsorbție [*< fr. adsorbant*]

ABSORBÍ / ADSORBÍ / vb. IV Tranz. 1. A suga, a înghiți. 2. (*FIZ.*) A încorpora o parte din particulele sau din energia radiantă emisă de o sursă. 3. (*Fig.*) A preocupa intens pe cineva; a captiva [*< fr. absorber*] // vb. IV refl. (Despre substanțe) a se produce o fixare prin adsorbție. [*< fr. adsorber*]

ABSORBIRE / ABSORBTIE / ABSORBITIVITATE / s.f. Acțiunea de a absorbi; adsorbție. [*< absorbi*] // s.f. 1. (*FIZ.*) Fenomen prin care un corp (lichid sau solid) încorporează din afară, prin difuzie, o substanță sau reține o parte din energia radiantă care cade pe el. 2. (*FIZIOL.*) Proces de pătrundere a apei, a substanțelor minerale și organice, a gazelor în celulele organismului. □ *A. Intestinală* = pătrundere în sânge și în limfă a produșilor rezultați din digestia alimentelor. 3. (*BIOL.*) Încrușișare repetată a unei rase perfecționate cu una ameliorată, în scopul obținerii unor îmbunătățiri. [*< fr. absorption, lat. absorptio, -onis*] // s.f. Proprietate a lichidelor sau gazelor de a

absorbi. [*< fr. absorbitivité*]

ABSTRÁCT / ABSTRACTÍV / adj. 1. Care este gândit în mod separat de ansamblul concret din care face parte. 2. (*MAT.*) Număr *a.* = numărul căruia nu i se adaugă obiectul numărat. 3. (*GRAM.*) Substantiv *a.* = substantiv care denumește o noțiune abstractă. 4. Conceput sub un aspect prea general, prea teoretic; greu de înțeles. [*< fr. abstrait, germ. abstrakt, lat. abstractus*] // adj. (Rar) Care exprimă idei abstracte, cf. fr. abstractif.

ABSTRACTIZARE / ABSTRACȚIE / ABSTRACȚIONISM / s.f. Procedeu fundamental al gândirii, de pătrundere în esență a fenomenelor prin desprinderea și reținerea numai a anumitor însușiri și relații ale obiectului concret al cercetării. În procesul cunoașterii, există *a.* analitică (pătrundere în esența fenomenelor) și *a.* constructivă (pătrundere și reținere numai a anumitor fenomene). [*< abstractiza*] // sf. (*FILOZ.*) 1. Noțiune, concept, categorie. 2. Abstractizare □ Expr. a face a. de..., = a nu ține seama de...; a ignora. 3. Enunț obținut în urma procesului de formalizare [*< fr. abstraction, germ. Abstraktion, lat. abstractio, -onis*] // s.n. 1. Folosirea excesivă a abstracțiilor. 2. Curent în artele plastice care se folosește de pete colorate sau de construcții geometrice complicate pentru redarea realităților sensibile, obiective. [*< fr. abstractionnisme*]

ABUREÁLĂ / ABURIRE / s.f. 1. Depunere pe obiecte provenită din aburi condensați, în picături foarte fine. 2. (Rar) Exalație, miros. 3. (*Fig., rar*) Adiere. [*< abur + suf. -eală*] // s.f. Acțiunea de (se) aburi și rezultatul ei □ Expunere a unor materiale sau produse finite la acțiunea aburilor în vederea ameliorării sau obținerii unor însușiri noi a ușurării prelucrării lor. [*< aburi*]

ACADEMIST / ACADEMIZANT / adj. Referitor la academism, care aparține academismului. [*< fr. académiste*] // adj. În manieră academică [*< academie + suf. -izant*]

ACANTĂ / ACANTO / sf. 1. Plantă ierboasă cu frunze mari și cu flori albe sau trandafirii, grupate în formă de spic (*Acanthus*); talpa-ursului. 2. Ornament care imită frunza acestei plante folosit la decorarea capitelului corintic și compozit. 3. Apofiza spinoasă a vertebrelor (Variantă: acânt, s.m.) [*< fr. acanthe, cf. lat. acanthus, gr. akantha*] // Element prim de com-

punere savantă cu semnificația „spin”. [*< fr. acanthe, gr. akantha*]

ACCELERARE / ACCELERĂȚIE / s.f. Acțiunea de a accelera și rezultatul ei; iuțire, grăbire, urgentare. [*< accelera*] // sf. 1. Creștere a vitezei unui corp mobil în raport cu unitatea de timp. 2. (MEC.; p. ext.) Mecanism pentru creșterea vitezei unui autovehicul [*< fr. accélération, lat. acceleratio, -onis*]

ACCENTUĂBIL / ACCENTUĂL / ACCENTUATIV / adj. Care poate fi accentuat. [*< cf. fr. accentuable*] // adj. (LINGV.) Care poartă, păstrează accentul. [*< cf. fr. accentuel, engl. accentual*] // adj. (Rare) Referitor la accent, la accentuație; (despre ritm) tonic [*< it. accentuativo*]

ACCÉPT / ACCEPTĂRE / ACCEPȚIE (ACCEPȚIUNE) / s.n. Consimțământ scris prin care persoana desemnată de emitentul poliței se obligă să achite beneficiarului, la scadență, suma de bani menționată în poliță. [*< germ. Akzept, lat. acceptare*] // s.f. 1. Acțiunea și rezultatele acceptării. 2. (DR.) Manifestare a voinței de a dobândi un anumit drept. 3. (CONT) Consimțământ scris al cumpărătorului de a achita cererea de plată emisă. [*< accepta*] // s.f. Înțeles, sens al unui cuvânt. [*< fr. acceptance, lat. acceptio, -onis*]

ACCEPTĂBIL / ACCEPTANT / adj. Care poate fi acceptat; satisfăcător. [*< fr. acceptable, lat. acceptabilis*] // adj. (DR.) (Persoană) Care acceptă, care-și dă consimțământul. [*< fr. acceptant*]

ACCÈS / ACCENSIUNE / s.n. 1. Posibilitate, drept de a ajunge până într-un loc sau până la o persoană; p. ext. intrare. □ *Cale (drum, șosea) de a.* = drum care face legătura cu o șosea, cu o localitate etc. *Rampă de a.* = drum în pantă care permite urcarea vehiculelor pe o șosea mai înaltă, pe un pod etc. □ *Expr. A (nu) avea a.* = a (nu) avea permisiunea să meargă undeva, să ajungă într-un loc sau la o persoană. 2. (MED.) Manifestare bruscă a unor tulburări clinice ale organismului în stare de aparentă sănătate și, care se repetă, de obicei, la intervale variate. □ (PSIH.) Izbucnire violentă (și trecătoare) a unei stări sufletești. [*< fr. accès, lat. accessus*] // s.f. (DR.) Model de dobândire a proprietății prin alipirea naturală sau prin inter-

venția individului a unui bun la un alt bun mai important. [*< fr. accessibilité, lat. accessibilitas, -atis*]

ACCÈSE / ACCÉSURI / s.n. (sg. *accés*). (MED.) Acces (2) □ (Fig.) Izbucnire trecătoare și violentă a unei stări sufletești. [*< fr. accès, cf. lat. accessus accedere = a sosi, a ajunge*] // s.n. (sg. *accés*) Posibilitate de a pătrunde, drept de a pătrunde până într-un loc sau până la o persoană; p. ext. intrare, loc pe unde se pătrunde undeva. [*< fr. accès, cf. lat. accessus accedere = a sosi, a pătrunde, a ajunge*]

ACETÁT / ACETÓZĂ / s.m. Sare sau ester a acidului acetic. □ *A. de celuloză* = acetat care se folosește la fabricarea unor materiale plastice. *A. de vinil* = acetat care servește la fabricarea unor fibre textile artificiale, a poliacetatului de vinil, a unor copolimeri. [*< fr. acétate, cf. lat. acetum*] // s.f. Lichid incolor, volatil, inflamabil folosit ca solvent în industrie. [*< fr. acétone, engl. acetone*]

ACHIZITIV / ACHIZITÓR / adj. Referitor la achiziție; care permite achiziție. [*< fr. acquisitif*] // s.m. și f. Cel care se ocupă cu achiziționarea de produse și de materiale. [*< achiziție + suf. -tor*]

ACÍCLIC / ACICULĂR / adj. (Despre flori) Ale cărei organe sunt așezate în spirală. 2. (CHIM.) Care nu conține nici un cilcu de atomi în moleculă. [*< fr. acyclique*] // adj. În formă de ac. [*< fr. aciculaire*]

ACÍL / ACÍN / s.m. (CHIM.) Radical monovalent al unui acid organic. [*< fr. acyl*] // s.m. 1. Boală de strugure. 2. (MED.) Fund de sac al unui canal glandular. [*< fr. acinus, lat. acinum*]

ACIOAIE / ACIOĂLĂ / s.f. Denumire populară pentru diferite metale sau aliaje; obiect făcut dintr-un astfel de metal sau aliaj. [*< it. acciaio*] // s.f. (Rare) Adăpost, locuință, casă. [*< aciolă (deriv. regr.)*]

ACLAMĂRE / ACLAMĂȚIE / s.f. Acțiunea de a ovaționa și rezultatul ei. [*< aclama*] // s.f. (Mai ales la pl.) Exprimarea aprobării însufletește față de cineva sau de ceva, prin ovații, aplauze sau urale. [*< fr. acclamation, lat. acclamatio, -onis, it. acclamazione*]

ACMÉE / ACNÉE / s.f. (MED.) Punct culminant al unei